

Bridio a gwerthu cŵn Briff Ymchwil

Mehfin 2020

Senedd Cymru yw'r corff sy'n cael ei ethol yn ddemocrataidd i gynrychioli buddiannau Cymru a'i phobl. Mae'r Senedd, fel y'i gelwir, yn deddfu ar gyfer Cymru, yn cytuno ar drethi yng Nghymru, ac yn dwyn Llywodraeth Cymru i gyfrif.

Gallwch weld copi electronig o'r ddogfen hon ar wefan y Senedd:
www.senedd.cymru/ymchwil

Gellir cael rhagor o gopïau o'r ddogfen hon mewn ffurfiau hygyrch, yn cynnwys Braille, print bras, fersiwn sain a chopïau caled gan:

Senedd Cymru
Tŷ Hywel
Bae Caerdydd
CF99 1SN

Ffôn: **0300 200 7174**
E-bost: Katy.Orford@Senedd.Cymru
Twitter: [@SeneddYmchwil](https://twitter.com/SeneddYmchwil)
Blog: SeneddYmchwil.blog

© **Hawlfraint Comisiwn y Senedd Cymru 2020**

Ceir atgynhychu testun y ddogfen hon am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng cyn belled ag y caiff ei atgynhychu'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol na difriol. Rhaid cydnabod mai Comisiwn y Senedd Cymru sy'n berchen ar hawlfraint y deunydd a rhaid nodi teitl y ddogfen.

Bridio a gwerthu cŵn Briff Ymchwil

Mehefin 2020

Awduron:

Emily Tilby a Katy Orford

Mae Ymchwil y Senedd yn cydnabod y gymrodoriaeth seneddol a roddwyd i Emily Tilby gan Gyngor Ymchwil yr Amgylchedd Naturiol, a'i gwnaeth yn bosibl cwblhau'r Papur Briffio hwn gan y Gwasanaeth Ymchwil.

O 6 Mai 2020, newidiodd enw Cynulliad Cenedlaethol Cymru i Senedd Cymru, a chyfeirir at y sefydliad yn gyffredin fel y Senedd. O ganlyniad, mae cyfeiriadau yn y briff ymchwil hwn yn adlewyrchu'r newid enw, gan gyfeirio at y sefydliad fel y 'Cynulliad' mewn cyd-destun hanesyddol (cyn 6 Mai) a'r 'Senedd' wedi hynny.

Cynnwys

1. Cyflwyniad.....	1
2. Statws cyfredol bridio a gwerthu cŵn yng Nghymru	2
3. Rheoliadau bridio cŵn	3
3.1. Pryderon ynghylch y rheoliadau cyfredol.....	4
3.2. Camau gan Lywodraeth Cymru	4
3.3. Adolygiad Grŵp Fframwaith Iechyd a Lles Anifeiliaid Cymru	5
3.4. Camau gweithredu'r Senedd	6
4. Cyfraith Lucy	8
4.1. Cymhlethdodau cyfraith Lucy	8
4.2. Camau gan Lywodraeth Cymru.....	9
4.3. Adolygiad Grŵp Fframwaith Iechyd a Lles Anifeiliaid Cymru ..	10
4.4. Camau gweithredu'r Senedd	10
5. Gwledydd eraill y DU	12
5.1. Lloegr.....	12
5.2. Yr Alban	12
5.3. Gogledd Iwerddon	12

1. Cyflwyniad

Mae'r papur briffio hwn yn trafod rheoleiddio bridio a gwerthu cŵn yn y DU. Mae'n canolbwyntio ar reoliadau yng Nghymru i ddiogelu lles anifeiliaid mewn sefydliadau bridio cŵn. Mae hefyd yn trafod ymgyrch 'cyfraith Lucy' i wahardd gwerthiant cŵn bach gan drydydd parti. Mae'n disgrifio camau a gymerwyd gan Lywodraeth Cymru a'r Senedd, yn ogystal â'r darlun ledled y DU. Cyhoeddir y papur hwn yn dilyn ymrwymadau gan Lywodraeth Cymru i gyflwyno deddfwriaeth newydd ar y materion hyn.

2. Statws cyfredol bridio a gwerthu cŵn yng Nghymru

Mae lles cŵn mewn sefydliadau bridio wedi cael sylw cyhoeddus ledled y DU yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Yn ddiweddar, cafwyd galwadau o'r newydd am ragor o reoleiddio ar y sector bridio cŵn yn dilyn **rhaglen ddogfen gan y BBC** a dynnodd sylw at amodau gwael mewn rhai sefydliadau bridio.

Ar hyn o bryd, rheoleiddir bridio cŵn o dan **Reoliadau Lles Anifeiliaid (Bridio Cŵn) (Cymru) 2014** ('Rheoliadau 2014'). Mae Rheoliadau 2014 yn gwneud trwyddedau'n ofynnol i fridwyr sy'n cadw tair gast fridio neu fwy, sy'n bridio tri thorraid neu fwy o gŵn bach mewn cyfnod 12 mis, ac sy'n cyflenwi neu'n gwerthu cŵn bach o'r toreidiau hyn.

O ran maint y peth, canfu **adolygiad Grŵp Fframwaith Iechyd a Lles Anifeiliaid** fod 260 o drwyddedau bridio cŵn yn weithredol yng Nghymru yn 2019, a bod tair o'r trwyddedau hyn ar gyfer mwy na 100 o eist bridio. Mae'r adolygiad yn amcangyfrif bod y sefydliadau bridio trwyddedig hyn yn cynhyrchu rhwng 16,000 a 25,000 o gŵn bach y flwyddyn. Mae'n nodi bod y ffigur hwn rhwng 2 a 3 y cant o'r 750,000 o gŵn sydd eu hangen bob blwyddyn, fe amcangyfrifir, i gynnal poblogaeth cŵn y DU, neu 20 i 50 y cant o'r amcangyfrif o 50,000-75,000 o gŵn sy'n cael eu bridio yng Nghymru bob blwyddyn.

Cafwyd apeliadau gan grwpiau lles anifeiliaid a'r cyhoedd i Lywodraeth Cymru adolygu Rheoliadau 2014 a'u cryfhau.

Mae'r ffordd y caiff cŵn bach eu gwerthu hefyd wedi bod yn destun sylw. Yng Nghymru, mae cŵn yn cael eu prynu/caffael oddi wrth:

- Fridwyr trwyddedig;
- Bridwyr didrwydded cyfreithiol (y rhai sy'n bridio un neu ddau o doreidiau'r flwyddyn);
- Bridwyr didrwydded anghyfreithlon (y rhai sy'n bridio mwy na dau dorraid y flwyddyn ond nad oes ganddynt drwydded);
- Trydydd parti (megis siopau anifeiliaid anwes); a
- Sefydliadau ailgartrefu.

Bu **ymgyrch ledled y DU** i wahardd trydydd parti rhag gwerthu cŵn bach (sef ymgyrch 'cyfraith Lucy'). Mae hyn yn cael ei weithredu i raddau gwahanol ledled y DU (manylir yn ddiweddarach). O ran maint y mater, nid oes cofnodion cenedlaethol o nifer y cŵn bach a werthir trwy drydydd parti.

3. Rheoliadau bridio cŵn

Rheoliadau Lles Anifeiliaid (Bridio Cŵn) (Cymru) 2014

Cyflwynodd Llywodraeth Cymru Rheoliadau 2014 gyda'r nod o wella safonau lles ym maes bridio cŵn. Disodlodd Rheoliadau 2014 **Ddeddf Bridio Cŵn 1973** yng Nghymru, gan gyflwyno meini prawf lles manylach ar gyfer bridio cŵn. Mae Rheoliadau 2014:

- Yn ei gwneud yn ofynnol i drwyddedu bridwyr sy'n cadw o leiaf dair gast fridio ac sydd naill ai'n bridio, yn gwerthu, yn cyflenwi neu'n hysbysebu bridio neu gŵn bach i'w gwerthu o'u heiddo;
- Yn cyflwyno safonau lles llymach ar gyfer sefydliadau bridio;
- Yn ei gwneud yn ofynnol i fridwyr fabwysiadu rhaglenni cymdeithasoli, gwella a chyfoethogi ar gyfer eu hanifeiliaid; ac
- Yn creu lleiafswm cymhareb o un aelod staff amser llawn i 20 o gŵn llawn dwf, neu un aelod staff rhan amser i 10 o gŵn llawn dwf.

Gorfodir Rheoliadau 2014 gan awdurdodau lleol. Ym mis Ebrill 2018, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru **Sefydliadau bridio cŵn: canllaw i awdurdodau lleol**. Nod y canllaw yw sicrhau bod anghenion ci, fel y'u nodir yn Adran 9 o **Ddeddf Lles Anifeiliaid 2006**, yn cael eu diwallu. Mae'r rhain yn cynnwys:

- (a) ei angen i fyw mewn amgylchedd addas;
- (b) ei angen i gael deiet addas;
- (c) ei angen i fedru arddangos patrymau ymddygiad naturiol;
- (ch) ei angen naill ai i gael ei gadw gydag anifeiliaid eraill, neu ar wahân iddynt;
- (d) ei angen i gael ei ddiogelu rhag poen, dioddefaint, anaf ac afiechyd.

Mae awdurdodau lleol yng Nghymru wedi datblygu Amodau Trwyddedu Model. Mae'r Amodau'n diffinio'r gofal corfforol sydd ei angen ar eist bridio a chŵn bach ac maent yn cyflwyno gofynion newydd yn ymwneud â **chymdeithasoli a chyfoethogi amgylcheddol**, gyda'r nod o helpu i sicrhau bod cŵn bach yn cael eu paratoi'n well ar gyfer bywyd gyda theulu.

3.1. Pryderon ynghylch y rheoliadau cyfredol

Mae sawl elusen lles anifeiliaid yn poeni nad yw'r rheoliadau presennol yn mynd yn ddigon pell i ddiogelu iechyd a lles cŵn. Mae'r rhain yn cynnwys **RSPCA Cymru**, y **Kennel Club** a'r **Ymddiriedolaeth Cŵn**. Yn **Delivering for a decade: 10 years of the Animal Welfare Act in Wales: 2007–2017 (PDF 1.37MB)**, mae RSPCA Cymru'n amlinellu ei phryderon parhaus ynghylch bridio cŵn, yn enwedig o ran y cymarebau o staff i gŵn. Mae'n argymhell:

While a positive step forward, the minimum one staff member to 20 breeding bitches ratio threatens to undermine the purpose of the regulations. Sadly, this ratio excludes puppies. Given that one breeding bitch could have a litter of up to 10 puppies, RSPCA Cymru fears this ratio will provide a legal safeguard to a situation whereby one attendant faces the prospect of caring for more than 200 dogs and puppies at once – allowing little over 120 seconds to provide for each animal in a working day. RSPCA Cymru has long argued that any minimum staffing ratio should take into account puppies, studs and bitches.

Cyfeiriodd ymatebwyr i ymgynghoriad Llywodraeth Cymru ynglŷn â **Gwerthiant Trydydd Parti Cŵn a Chathod Bach** (Chwefror 2019) (trafodir isod) at anallu awdurdodau lleol i ymchwilio'n briodol i sefydliadau bridio trwyddedig oherwydd diffyg adnoddau a hyfforddiant.

3.2. Camau gan Lywodraeth Cymru

Yn dilyn rhaglen ddogfen gan y BBC y cyfeirir ati uchod, ym mis Hydref 2019, **amlinellodd Lesley Griffiths AC, Gweinidog yr Amgylchedd, Ynni a Materion Gwledig ('y Gweinidog')**, gamau gweithredu brys i reoleiddio'r diwydiant, yn cynnwys adolygiad o Reoliadau 2014.

Rwyf wedi ysgrifennu at y Grŵp Fframwaith Iechyd a Lles Anifeiliaid i dderbyn eu cynnig i helpu ac wedi gwneud cais am adolygiad ar fyrder o'n rheoliadau bridio cŵn. Bydd yr adolygiad hwn yn cynnwys ystyriaeth lawn o unrhyw rwystrau cyfredol i orfodi, a sut y darperir cyngor milfeddygol di-duedd yn ystod y broses drwyddedu ac archwilio.

Rwyf wedi ysgrifennu at bob Prif Swyddog Milfeddygol o fewn Awdurdodau Lleol i godi pryderon a gwahodd cynrychiolwyr perthnasol i gyfarfod gyda Phrif Swyddog Milfeddygol Cymru i drafod y broses drwyddedu, gorfodi a rhwystrau iddi.

Tynnodd Brif Swyddog Milfeddygol Cymru sylw Coleg Brenhinol y Milfeddygon at raglen y BBC ar unwaith.

Mae swyddogion yn datblygu ymgyrch wedi'i hanelu at aelodau'r cyhoedd sydd o bosibl yn ystyried prynu cŵn bach, gan dynnu sylw at bwysigrwydd dod o hyd i un mewn ffordd gyfrifol.

Cafodd y mater ei **drafod eto yn y Cyfarfod Llawn ar 29 Ionawr 2020**. Wedi trafod adolygiad y Grŵp Iechyd a Lles Anifeiliaid, ymrwymodd y Gweinidog i ddeddfu yn y maes hwn yn ystod y Senedd hon.

Yn y cyfamser, mae'r Gweinidog wedi ymrwymo i neilltuo cyllid i wella'r modd y cyflawnir Rheoliadau 2014, fel y nododd yn ei **datganiad ar 4 Mawrth 2020**. Dywedodd fod prosiect cwmpasu ar y gweill i benderfynu pa adnoddau y bydd eu hangen i ddarparu cyllid ar gyfer hyfforddiant a gwell cysondeb wrth arolygu a gorfodi'r rheoliadau. Dywedodd y bydd yr hyfforddiant yn cael ei ariannu fel cynllun peilot tair blynedd.

Ar 22 Mehefin cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ymgynghoriad cyhoeddus a fydd yn para wyth wythnos, sef **Gwahardd gwerthu cŵn a chathod bach gan drydydd parti** (trafodir hyn yn fanylach isod). Mae'n nodi y bydd sicrhau bod bridwyr trwyddedig yn gwerthu'n uniongyrchol i'r cyhoedd yn unig yn fodd o wella tryloywder mewn safleoedd bridio. Mae'r ymgynghoriad yn cynnwys newid y trefniadau trwyddedu ar gyfer gwerthu anifeiliaid anwes, gan gynnwys cŵn bach a chathod bach.

Wrth iddi **gyhoeddi'r** ymgynghoriad, dywedodd y Gweinidog:

Hoffwn ei gwneud yn glir mai dim ond un o'r camau sydd eu hangen i wella lles anifeiliaid sy'n cael eu cadw mewn sefydliadau bridio yng Nghymru yw'r ddeddfwriaeth hon i wahardd eu gwerthu trwy drydydd parti. Mae swyddogion yn cydweithio ag awdurdodau lleol ac fel rhan o brosiect treialu 3 blynedd a noddir gan Lywodraeth Cymru, mae awdurdodau lleol wrthi'n ystyried sut i chwalu'r rhwystrau i orfodi; gwella hyfforddiant; cyngor gwell; a defnyddio adnoddau'n well.

3.3. Adolygiad Grŵp Fframwaith Iechyd a Lles Anifeiliaid Cymru

Cafodd **adolygiad Grŵp Fframwaith Iechyd a Lles Anifeiliaid Cymru ei gyhoeddi ar 4 Mawrth 2020** ynghyd â'r **datganiad ysgrifenedig gan y Gweinidog**.

Mae'r adolygiad yn gwneud pedwar argymhelliad allweddol:

1. Mae angen **hyfforddiant pellach** fel y gellir gorfodi'r darpariaethau presennol yn effeithiol. Dylai hyn fod yn benodol ar gyfer arolygwyr trwyddedu awdurdodau, milfeddygon arolygu a milfeddygon preifat.
2. Mae angen **gwell olrhain cŵn** fel y gellir gorfodi'r darpariaethau presennol yn effeithiol. Gall hyn gynnwys cofrestru pob bridwr cŵn a gwell cydymffurfio â deddfwriaeth microsglodynnu.

3. Ailystyried y gymhareb isaf bresennol o aelodau staff i gŵn. Gall rhoi cap ar gyfanswm y cŵn ym mhob sefydliad bridio fod yn fuddiol.

4. Ystyried ac adolygu deddfwriaeth arall ar frys, a all gynnwys gwahardd trydydd parti rhag gwerthu cŵn a gwella rheoliadau microsglodynnu.

Dywedodd y Gweinidog y gallai rhai o'r argymhellion gael eu mabwysiadu o fewn cwmpas y ddeddfwriaeth bresennol ond y byddai angen rheoliadau newydd i weithredu eraill.

3.4. Camau gweithredu'r Senedd

Ar 12 Rhagfyr 2018 cynhaliodd y Cynulliad ddadl fer ynglŷn â bridio cŵn, gyda rhai Aelodau o'r Senedd yn honni bod arferion gwael o ran bridio cŵn yn anghymesur o uchel yng Nghymru.

Ers hynny, mae bridio cŵn wedi bod yn destun dadl **sawl gwaith** yn y Cyfarfod Llawn. Mae hyn wedi cynnwys **galwadau gan Aelodau** i Lywodraeth Cymru adolygu Rheoliadau 2014. Trafodwyd y mater yn y Cyfarfod Llawn yn ddiweddar, **ar 29 Ionawr 2020,** pan ystyriodd y Gweinidog yr angen am arian ychwanegol ar gyfer awdurdodau lleol a deddfwriaeth.

Mae **Pwyllgor Deisebau**’r Senedd wedi cael sawl deiseb ynghylch lles anifeiliaid mewn sefydliadau bridio cŵn yn ystod y Senedd hon/Cynulliad hwn:

- **P-05-915: Galwad am well gorfodaeth o ffermydd cŵn bach yng Nghymru.** Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Laura Clays, ar ôl casglu 112 o lofnodion;
- **P-05-939 Gosod embargo ar unwaith ar drwyddedau bridio cŵn newydd, ar adnewyddu trwyddedau ac ar geisiadau cynllunio nes bod y rheoliadau’n addas i’r diben a nes bod modd eu gorfodi.** Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan C.A.R.I.A.D., ar ôl casglu 1,738 o lofnodion; a
- **P-05-951 Gosodwch derfyn cyfreithiol ar uchafswm y geist bridio mewn sefydliadau bridio cŵn trwyddedig yng Nghymru.** Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan Dinah Mulholland, ar ôl casglu cyfanswm o 229 o lofnodion.

Holodd **Pwyllgor Newid Hinsawdd, Amgylchedd a Materion Gwledig** y Senedd y Gweinidog am y maes polisi hwn ddiweddaraf **yn ystod ei sesiwn graffu ar y gyllideb ddrafft (2020-21) ar 16 Ionawr 2020.** Cydnabu'r Gweinidog y gallai fod goblygiadau ariannol ychwanegol i awdurdodau lleol wrth orfodi rhagor o reoliadau. Awgrymodd y gellid lliniaru hyn pe bai awdurdodau lleol yn cydweithio er mwyn manteisio i'r eithaf ar eu hadnoddau a'u harbenigedd. Cydnabu'r

Gweinidog y gallai fod angen cyllid ychwanegol ar gyfer awdurdodau lleol yn y pen draw ar ôl i'r holl gyfleoedd eraill ddod i ben.

Mewn ymateb i adroddiad y Pwyllgor ar y gyllideb ddrafft (2020-

21), cyfeiriodd y Gweinidog at brosiect cwmpasu sy'n cael ei gynnal gan yr awdurdodau lleol i benderfynu faint o adnoddau ychwanegol sydd eu hangen:

Mae swyddogion wedi cyfarfod â chynrychiolwyr yr Awdurdod Lleol i drafod rhwystrau i orfodi a materion sy'n ymwneud â thrwyddedu sefydliadau bridio. Ynghyd â'r trafodaethau hynny, mae prosiect cwmpasu ar y gweill gan yr Awdurdodau Lleol i benderfynu pa adnoddau ychwanegol sy'n angenrheidiol i wneud y defnydd gorau o strwythurau presennol a sicrhau dull cyson o drwyddedu sefydliadau bridio ledled Cymru.

4. Cyfraith Lucy

Mae **'cyfraith Lucy'** yn ymgyrch sy'n ceisio gwahardd gwerthu cŵn bach gan werthwyr masnachol trydydd parti. Mae'r ymgyrch wedi cael ei gyrru ledled y DU gan y grŵp **C.A.R.I.A.D.** (Care And Respect Includes All Dogs). Byddai gwaharddiad o'r math hwn yn golygu na fyddai siopau anifeiliaid anwes, gwerthwyr anifeiliaid anwes a busnesau eraill na gwerthwyr cŵn bach trwyddedig yn cael gwerthu'r anifeiliaid anwes hyn **oni bai mai nhw a oedd wedi eu bridio**, a byddai hyn yn gwella atebolrwydd.

Sail yr ymgyrch yw lles anifeiliaid. Byddai gwaharddiad yn atal cŵn bach rhag cael eu tynnu oddi wrth eu mam a gweddill y torraid yn ifanc er mwyn eu gwerthu. Canfu adolygiad Grŵp Fframwaith Iechyd a Lles Anifeiliaid Cymru fod cysylltiad rhwng gwerthwyr trydydd parti ac amodau gwael yn y sefydliad bridio. Awgrymodd y gallai hyn fod oherwydd nad yw prynwyr yn gweld mwy nag ychydig o'r sefydliadau bridio. Mae'r ymgyrch hefyd yn taeru bod gwerthiannau trydydd parti yn creu risgiau ychwanegol i gwsmeriaid ac i iechyd a diogelwch y cyhoedd, trwy brynu cŵn bach sy'n sâl neu sydd heb gael eu cymdeithasoli.

Cafodd yr ymgyrch yr enw 'cyfraith Lucy' ar ôl sbaengi Siarl Cafalîr o'r enw Lucy, a gafodd ei bridio'n galed o dan amodau gwael.

4.1. Cymhlethdodau cyfraith Lucy

Dadleuwyd y gallai gwaharddiad arwain at ganlyniadau anfwriadol. Mae **Llywodraeth y DU wedi gwrthod yn flaenorol (2017)** argymhelliad gan **Bwyllgor yr Amgylchedd, Bwyd a Materion Gwledig (EFRA)** yn Senedd y DU i wahardd gwerthiannau trydydd parti. Nododd y gallai gwaharddiad arwain at gynnydd o ran bridio didrwydded ac y gallai arwain at gynnydd yng ngwerthiant a dosbarthiad anghyfrifol cŵn bach. Fodd bynnag, fel y'i disgrifir isod, cyflwynodd Llywodraeth y DU reoliadau yn ddiweddarach i wahardd gwerthu cŵn bach gan drydydd parti.

Mae **Ffederasiwn y Diwydiant Anifeiliaid Anwes**, sy'n cynrychioli buddiannau busnesau anifeiliaid anwes y DU, yn dadlau y byddai gwaharddiad llwyr yn arwain at werthu cudd. Mae'n nodi bod angen addysg ar gyfer darpar berchnogion cŵn bach a chathod bach newydd ynghylch prynu ar fympwy ac ynghylch bridio cyfrifol.

Mae'r Ymddiriedolaeth Cŵn yn taeru bod cymhlethdod y mater yn golygu y gellir

dod â gwerthu trydydd parti i ben trwy gyflwyno gwaharddiad fel rhan o **becyn cynhwysfawr o fesurau cydgysylltiedig**. Mae'n galw ar Lywodraeth Cymru i gau bylchau, gan ddweud:

- Dylid rheoleiddio'r holl ganolfannau ailgartrefu a llochesi, gan honni y gallai bridwyr twyllodrus ymsefydlu fel un o'r rhain yn hawdd;
- Dylai awdurdodau lleol fod yn ymwybodol o unrhyw un sy'n bridio neu sy'n gwerthu cŵn bach er mwyn atal arfer gwael ymysg bridwyr; a
- Dylai fod rheolaethau llymach ar deithiau anifeiliaid anwes er mwyn atal smyglo cŵn bach o dramor.

4.2. Camau gan Lywodraeth Cymru

Ym mis Chwefror 2019, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ymgynghoriad, **Gwerthiant trydydd parti cŵn a chathod bach**. Roedd **mwyafrif yr ymatebwyr** i'r ymgynghoriad yn teimlo y byddai gwaharddiad yn cael effaith gadarnhaol. Fodd bynnag, galwodd rhai am system drwyddedu gadarnach i wneud bridwyr a gwerthwyr i wella eu hamlygrwydd ac i wella olrhain. Fel y trafodwyd, roedd rhai sefydliadau ac unigolion yn teimlo y byddai angen i waharddiad ar werthwyr trydydd parti fod yn rhan o becyn o fesurau er mwyn osgoi canlyniadau anfwriadol yn deillio o'r gwaharddiad.

Gofynnodd yr ymgynghoriad hefyd a oedd ymatebwyr yn teimlo y byddai'r gwaharddiad yn cael effaith ar ganolfannau ailgartrefu. Teimlodd llawer o ymatebwyr y byddai'r gwaharddiad yn cael effaith gadarnhaol ar y rhain, ond mynegwyd pryderon gan rai unigolion. Dywedodd un ymatebwr:

I would expect rehoming centres to have a temporary bigger influx of dogs/cats in need. As by then, the unlawful third-party sellers would be offloading what they would see as no longer a valuable resource. So an initial support grant to help cope with this should be provided for.

Ar **18 Gorffennaf 2019**, ymrwymodd y Gweinidog i gyflwyno gwaharddiad ar werthu cŵn bach a chathod bach gan drydydd parti. Ar **4 Mawrth 2020**, dywedodd y Gweinidog y byddai Llywodraeth Cymru yn "deddfu ar hyn cyn diwedd y Senedd hon."

Yn ystod pandemig y coronafeirws, nid yw'r mater wedi cael ei ddadflaenoriaethu. Mewn **Ilythyr at y Pwyllgor Newid Hinsawdd, Amgylchedd a Materion Gwledig (8 Mehefin 2020) (PDF 461 KB)** dywedodd y Gweinidog fod

swyddogion yn drafftio rheoliadau. Amlygodd y ffaith bod y newidiadau arfaethedig i werthiant cŵn bach a chathod bach trydydd parti masnachol yn mynd y tu hwnt i ymgyrch 'cyfraith Lucy' a'r ddeddfwriaeth a gyflwynwyd yn Lloegr.

Fel y soniwyd uchod, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ei hymgyngoriad cyhoeddus wyth wythnos 'olaf', **Gwahardd gwerthu cŵn a chathod bach gan drydydd parti**, ar 22 Mehefin. Mae'r ymgyngoriad yn nodi y byddai'r gwaharddiad arfaethedig:

- Sicrhau cysondeb â chyngor Llywodraeth Cymru y dylai prynwyr geisio gweld y cŵn bach neu'r cathod bach gyda'u mam
- Cymell gwelliannau lles mewn sefydliadau bridio cŵn masnachol prysur iawn drwy sicrhau eu bod yn dryloyw, yn atebol ac yn talu eu bridwyr yn iawn;
- Helpu prynwyr i wneud dewisiadau doeth yn seiliedig ar weld ci bach neu gath fach gyda'u mam ac annog penderfyniadau prynu cyfrifol; a
- Gwerthu llai o gŵn bach sydd heb gael eu magu i'r safonau lles cydnabyddedig yng Nghymru.

Mae cwestiynau'r ymgyngoriad yn ymwneud ag ymestyn y gwaharddiad i anifeiliaid eraill ac archwilio mesurau eraill i fynd i'r afael â'r problemau lles sy'n gysylltiedig â gwerthwyr trydydd parti masnachol. Mae'n gofyn a ddylai canolfannau lloches/ailgartrefu/achub gael eu dosbarthu'n werthwyr trydydd parti masnachol a chael eu trwyddedu.

4.3. Adolygiad Grŵp Fframwaith Iechyd a Lles Anifeiliaid Cymru

Trafodwyd ymarferoldeb ac effaith gwaharddiad ar werthu gan drydydd parti yn yr **adolygiad Grŵp Fframwaith Iechyd a Lles Anifeiliaid Cymru a gyhoeddwyd ar 4 Mawrth 2020**. Er bod y grŵp yn cefnogi gwaharddiad ar werthu cŵn bach gan drydydd parti, roedd yn cydnabod pryderon y gallai'r gwaharddiad arwain at gynnydd o ran cludo geist beichiog yn lle cŵn bach.

4.4. Camau gweithredu'r Senedd

Trwy gydol 2019, ystyriodd y Pwyllgor Deisebau'r ddeiseb **P-05-856: Rhaid gwahardd gwerthu cŵn bach gan siopau anifeiliaid anwes a phob gwerthwr trydydd parti masnachol yng Nghymru**. Cyflwynwyd y ddeiseb hon gan C.A.R.I.A.D., ar ôl casglu 11,195 o lofnodion.

Mae cyfraith Lucy wedi bod yn destun dadl yn y Cyfarfod Llawn **sawl gwaith** yn ystod y Cynulliad hwn/ Senedd hon. Trafododd yr Aelodau'r mater yn ddiweddar **ar**

29 Ionawr 2020, ac ailadroddodd y Gweinidog ei hymrwymiad i gyflwyno cyfraith Lucy.

Mae'r Pwyllgor Newid Hinsawdd, Amgylchedd a Materion Gwledig yn **mynd ar drywydd** y mater hwn yn gyson gyda'r Gweinidog. Ar 22 Mai fe **alwodd am y wybodaeth ddiweddaraf** am gyflwyno deddfwriaeth. Ceir ymateb y Gweinidog uchod - mae rheoliadau yn cael eu drafftio ar hyn o bryd a disgwylir ymgynghoriad cyhoeddus.

5. Gwledydd eraill y DU

5.1. Lloegr

Ym mis Chwefror 2018, **lansiodd Llywodraeth y DU ymgynghoriad** ar wahardd gwerthu cŵn bach gan drydydd parti. Ymgynghoriad ar gyfer Lloegr yn unig ydoedd. Dadleuodd tua 70 y cant o'r ymatebion o blaid gwaharddiad, a dadleuodd llai na 10 y cant yn erbyn. Ar 23 Rhagfyr 2018, **cadarnhaodd Defra** y byddai'n gwahardd gwerthu cŵn bach a chathod bach gan drydydd parti yn Lloegr. Daeth y gwaharddiad i rym ar 6 Ebrill 2020 o dan **Reoliadau Lles Anifeiliaid (Trwyddedu Gweithgareddau sy'n Cynnwys Anifeiliaid) (Lloegr) (Diwygio) 2019**. Ceir rhagor o wybodaeth mewn **datganiad i'r wasg gan Lywodraeth y DU**.

5.2. Yr Alban

Ym mis Medi 2018, **lansiodd Llywodraeth yr Alban ymgynghoriad** i geisio barn am gynigion i gyflwyno rheoliadau newydd ar gyfer trwyddedu gweithgareddau bridio cŵn, cathod a chwningod. Ystyriodd yr ymgynghoriad sut y gellir pennu trothwyon ar gyfer trwyddedu yn dibynnu ar faint y cwmni a sut y gallai hyn weithio i sefydliadau sydd â sawl safle. At ei gilydd, roedd ymatebion i'r ymgynghoriad yn cefnogi cyflwyno system drwyddedu. Mae **Rhaglen Lywodraethu'r Alban** wedi ymrwymo i wahardd gwerthu cŵn bach a chathod bach gan drydydd parti.

Mae Llywodraeth yr Alban yn datblygu offeryn statudol o dan adran 27(1) o *Deddf Iechyd a Lles Anifeiliaid 2006* gyda'r nod (ymhlith pethau eraill) i gryfhau gofynion trwyddedu ar gyfer bridwyr cŵn a chyflwyno gofynion newydd ar gyfer bridwyr cathod a chwningod. Mae hefyd yn bwriadu defnyddio'r ddeddfwriaeth i atal gwerthu cŵn bach a chathod bach gan drydydd parti, i weithredu cyfraith Lucy.

5.3. Gogledd Iwerddon

Nid yw Adran Amaethyddiaeth, yr Amgylchedd a Materion Gwledig (DAERA) wedi ymgynghori'n gyhoeddus ar y materion hyn. Fel y mae ar hyn o bryd, mae **Rheoliadau Lles Anifeiliaid (Sefydliadau Bridio Cŵn a Diwygiadau Amrywiol) (Gogledd Iwerddon) 2013** yn ei gwneud yn ofynnol i unrhyw un sy'n dymuno gweithredu sefydliad bridio cŵn gael trwydded yn gyntaf gan y cyngor dosbarth lleol.

Yn ystod 2018, cynhaliodd DAERA adolygiad o sefydliadau anifeiliaid, gan gynnwys sefydliadau sy'n gwerthu anifeiliaid anwes. Yn 2019, fe ymgysylltodd â'r cyrff gorfodi a chael eu barn ynghylch y system drwyddedu yn y dyfodol. Mae DAERA yn parhau i ddatblygu cynigion ar system ar gyfer y dyfodol, a fydd yn y pen draw yn destun ymgynghoriad cyhoeddus.